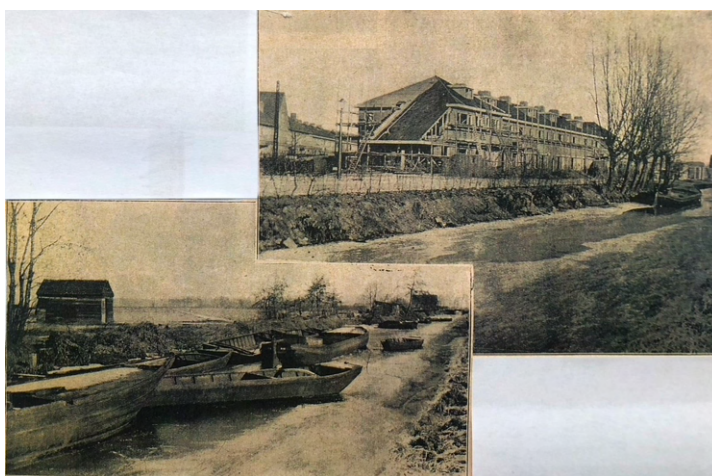

‘De Vergeten steen’, een opstapje naar het pré-Tuindorps verleden en de bouw van de wijk

Tientallen jaren geleden viel mijn oog op een groot en zwaar stuk steen, basalt of arduin, dat op de oostelijke oever van het Zwarte Water lag¹⁺². Dit is het punt, waar die Veengracht bij het waterpompstation, sinds begin zestiger jaren op de toen gecreëerde ‘Sickeszslot’ uit komt. (Het betonnen fietsbrugje dateert ook uit die periode.) De steen lag er misschien al sinds de sloop omstreeks 1929 van allerlei oudere gebouwen in het woonbuurtje ‘Het Haasje’. Dat lag ‘dwars’ over het latere tracé van de Kardinaal de Jongweg, tussen het Majoor Bosshardt Plantsoen en het ‘Lubroveld’. Ook iets noordelijker werd langs het Zwarte Water gesloopt. Wellicht dat het afvoeren van het slooppuin, in een praam of schouw (vrachtschuit), zó problematisch was, dat men deze zware steen op de kant heeft laten liggen. Er waren er toen mogelijk méér dan een.

De steen ³

Praamschouwen (linksonder) in ‘Het Haasje. Bij het bebouwen van de Prof. Sprengerlaan lag er nog zo’n schuit aangemeerd

Tijdens mijn halve eeuw woonperiode in Tuindorp ging het mij intrigeren dat de steen aan één korte zijde een bewerkte lip heeft. Sindsdien controleerde ik, af en toe, of die typische profilering, ondanks aanrijdingen door maaaimachines e.d, niet verloren was gegaan. Toen een bouwvakker er in november 2024 bouwcontainers plaatste, was hij zo vriendelijk de steen met een al aanwezige kraanwagen te verplaatsen naar het Tuindorpmonumentje met gedenkstenen er vlakbij. ‘De Vergeten Steen’ werd daardoor een ‘Stepping Stone’ naar de gesloopte buurtschap *Het Haasje*⁴ en, het in plaats daarvan gebouwde Tuindorp.

¹ Het toen ca. 800 jaar oude Veenderijkanaal, in de Late Middeleeuwen ‘Aqua Nigra’ genoemd, dat vanuit het Gooi, zijn stroomrichting via Tuindorp en Tuinwijk naar de Vecht in Utrecht heeft.

² Zie mijn artikel ‘Een andere kijk op het ontstaan van de naam het Zwarte Water’ (Periodiek St. Maarten nr. 56, mei 2019 p 23-26.)

³ De grondmaten van de steen zijn: 45x65 cm; het bovenvlak is 45x42 cm, de hoogte is 21,5 cm, het volume is ca 20 dm³, m.u.v. de lip. Dit deel, van 23cm lengte, is 15 cm hoog, naar de profilering aflopend tot 12 cm.

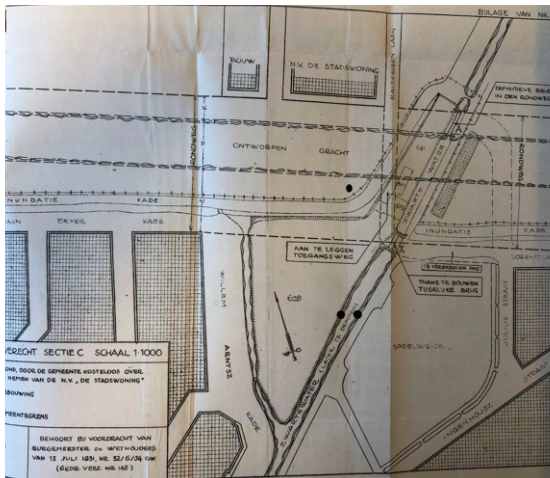
⁴ Genoemd naar de eerder daar aanwezige zaagmolen de Haas (al in 1630, gesloopt in 1848), die aan de stadsrand stond – ruwweg – in wat nu het Maj. Bosshardtplantsoen, bij de kardinaal de Jongweg is.

De steen in de strop

Het muurtje en de Stepping Stone naar het verleden.

Op de **tekening** (**linksonder**), van linksonder naar rechtsboven: Drie woningblokken a/d Adriaen Beyerkade; de Hoofddijkse Wetering, die tot ca 1961 op 15 m van de gevels der A. BeyerKADE liep en eerder Inundatie- of Geniekade heette. Boven de stip in de bocht van de Wetering (óók te zien op de rechter foto) de nieuw te graven 'gracht', op ca. 14 m van de voortuinen van de Mr.Sickeszslaan (hij werd later 'Sickesz-sloot' genoemd) en zou 31 m breed moeten worden. De totale werkbreedte,'Rondweg' genoemd, blijkt 85 m.

Rechts en hieronder: De achterkant van het hiervoor getoonde buurtje 't Haasje. Rechts de Hoofddijkse Wetering, in de bocht naar het noorden en, achter het schuurtje geheel rechts, de Inundatie- of Geniekade die, langs de nieuwbouwhuizen (rechtsboven), voortaan Prof. Lorentzslaan heet (zie volgende foto).

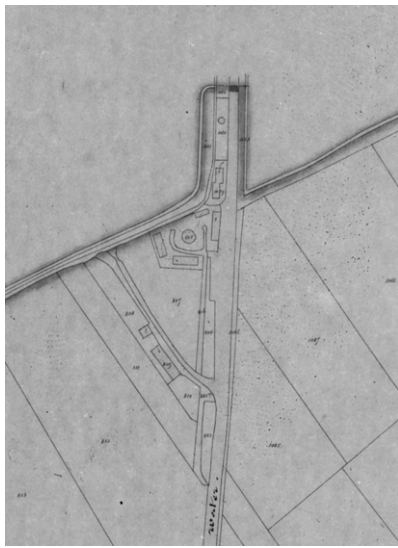

De Lorentzslaan toen.....(detail van vorige foto)

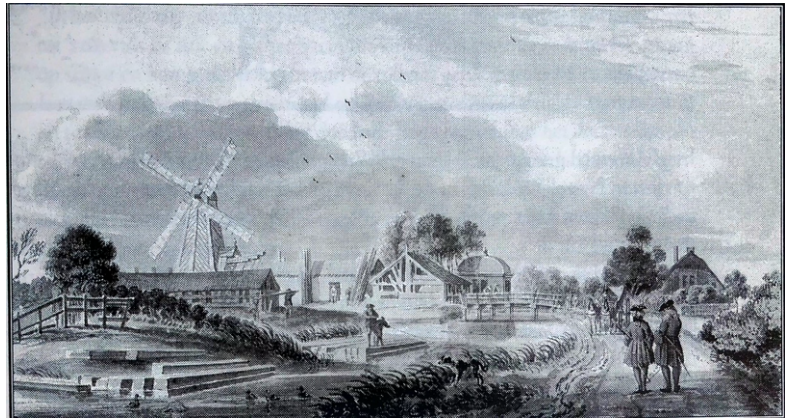

en nu

(2) Detail van een kadasterkaart dd. 7 Mei 1888 met kadastrale 'uitstulping' van Utrechts noordgrens in Sectie A, 'Gem. Lauwerecht'. De cirkel in de scherpe hoek duidt op de molen.

Naar Maartensdijk gezien (naar het noorden). Links (**westelijk** van het Zwarte Water): molen De Haas, van links naar rechts (àchter de molen); de Hoofddijkse Wetering, later 'Inundatiekanaal' genaamd. Rechts (**O**): het Zaagmolenpad (thans Fuchslaan). Geheel rechts: **oostelijk** van het Zwarte Water, boerderij 'Het Haverland'. (Jan de Beyer 1737. Ook toegeschreven aan J. van Liender, ca 1739. HUA.)

Utrecht had belang bij zaagmolen De Haas als productiemiddel (de cirkel in de scherpe zuidwesthoek van de kruising van de twee watergangen op het linkerkaartje (2)). Aanvoer- en manoeuvreerruimte vóór houtvloten rondom de molen was onmisbaar. Hij was omstreeks 1630 bewust op 'Utrechts grondgebied' gebouwd; een merkwaardige uitstulping van de grens t.p.v, thans, het waterpompgebouw. *'Utrecht wilde persé zeggenschap over de molen hebben.'* (A. van Hulzen). Het hout werd aangevoerd via de Rijn. Het vertrekpunt van de zogenaamde Höllander-flösse met het z.g. 'Rijnse Hout', was vaak Mannheim of Mainz.

'Paltrok'

De molen was van het 'Paltrok'-model, dat bij zaagmolens vrijwel altijd werd toegepast, ook bij de molen de Haas.

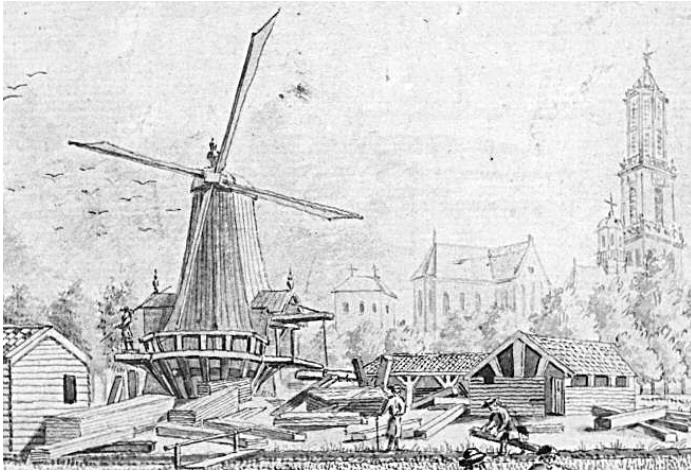
Bij zulke molens werd de gehele molen, van top tot teen inclusief de zaagramen en de hijsarm, op de wind gedraaid (het waren z.g. 'onderkruisers'). Bijna het hele bouwsel was van eikenhout. Er was sprake van een grote ringvormige rail van eikenhouten platen, die een cirkel vormden, de z.g. 'Rolring' waarover de molen op vele houten rollen omgekruid werd. Die ring lag op een stevig gefundeerde gemetselde 'ringmuur'.¹

Gemetselde ringmuur, waarop de ringvormige 'rolring' ligt.

De hele molen (groen) staat op de 'rolring'.

'Molen de Haas buyten Utrecht' vanuit het noorden naar Utrecht gezien. Door de windrichting stond de zaaginrichting die dag aan de stadszijde. D.Verryk1750-1786).

Beschryving van een Waageshot-Zaag-Moolen van ter zyde te zien; met zyn Muur in en boven de Grond.

Voor eerst ziet men de Muur in zyn Opstal onder de Moolen, die tot de Sùppeling in de grondt komt te staan; ook is hier boven op de Muur de Vloer en de Rollen daar op met de Rol-ring, en daar op den Overring, en daar op is verthoont de Kot-Balk met de Staart-of Koning-Balk, het welk hier vooren al is

Bestek bouw zaagmolen, waarin een gemetselde muur wordt omschreven.

Sloop van de molen 1848

De molen De Haas, A₀1633, werd in 1848 gesloopt, maar het woonbuurtje dat er omheen ontstaan was, bleef er met de naam 'het Haasje', aan herinneren. Het noordelijk deel van het Maj. Bosshardtplantsoen (aan de Kard. de Jongweg) en het Lubroveld vormen er nog een restant van. En waarschijnlijk ook 'De vergeten Steen'.

Het Zwarte Water in 1865 met buurtschap 'Het Haasje' en het brugje, 'toen het landschap nog onschuldig was.'²

Sloop van het buurtschapje 1929

'Het Haverland' omvatte in vroeger tijd het gehele grondgebied van het latere Tuindorp en delen van Tuinwijk en Overvecht. Omstreeks 1929 sloopte de N.V. de Stadswoning voor de bouw van Tuindorp alle gebouwen van de buurtschap 'Het Haasje', dat aan de noordgrens in Maartensdijk uitstulpte.⁶

⁶ In het kadastrale leggerartikel uit 1833 van die uitstulping staan 6 bezittingen. 'Dirk van Veenendaal, Veehouder aan het Zwarte Water en melkverkoper te Utrecht' bezat toen 'Huis, schuur en erf.' Zijn zoons verkochten die in 1889 aan 'n zekere Van Goudoever. Maar A. van Veenendaal, veehouder, woonde 44 jaar later met zijn huishoudster J. van Zijl op nr. 48. De huisnummering betrof ook de oostkant van het Zwarte Water

Wat restte was waarschijnlijk alléén ‘de steen’; laten we hem ‘*De Vergeten Steen*’ noemen.

W.Godijn t.o. het gesloopt deel bij (nu) de Sprengerlaan 1 met achter zijn hoofd: (zie rechter foto).

Het ‘Buurtje’ ten zuiden van het huidige Lubroveld.

De ruïne van het buurtje Het Haasje

De Vergeten Steen

De ‘vergeten steen’ heeft een aanzienlijke omvang en gewicht, en er ontbreken boutgaten in. Hij heeft bovendien een, met een profiel versierde, lip wat erop lijkt te wijzen dat hij deel was van een gemetseld object van forse afmeting. Zoiets als een basement van een vrij zware gevelpilaster aan een gebouw. Er zijn in de Utrechtse binnenstad veel voorbeelden van basements rond monumentale ingangspartijen van woonhuizen te zien (foto rechtsonder), maar minder als drager van huizenhoge gemetselde pilasters.

Pilastervoet ingangspartij

Gevelpilaster

Detail gevelpilaster ca.1840

Toeschrijving

'De Steen' zou bouwdeel geweest kunnen zijn van een monumentaal meerlaags gebouw, voorzien van zo'n pilastergevel, maar dat is in buurtschapje 'Het Haasje' moeilijk aanwijsbaar. De ligging van boerderij Het Haverland was zéér nabij de vindplaats van de Steen, maar zoals hij, in 1737 rechts op pag. 4 is afgebeeld komt hij misschien minder in aanmerking, omdat de steen voor zo'n type woning 'een maatje te kolossaal' lijkt.

Buitenhuis

Op een oude kaart van Utrecht uit 1541 ligt, in de hoek die *de Hoofddijk en zijn Wetering* met het Zwarte water vormt, een villa of hofstede ⁷, later in het bezit van advocaat en historicus Arnout Buchelius (1565-1641) en weer later misschien verworpen tot de boerderij 'Het Haverland.'

Gezicht op het landhuis en omringende terrein van rentmeester Domeinen Pieter de Clerck bij het Zwarte Water te Utrecht.

In 1957 werd in de 'Extra editie' van het Utrechtsch Nieuwsblad, bij gelegenheid van het 25-jarig bestaan van 'Tuindorps Belang', over het Haverland gesteld: 'Het landelijk panorama had de naam Haverland. Waarom is onnaspeurlijk'.

Bij historische navorsingen, vier decennia later, voor mijn boek over Tuindorp (2001) kwam ik tot het inzicht waardoor die naam ontstaan zal zijn en schreef erover:

Van Havenland naar Haverland

'In de 15e eeuw bestond al het idee om een Utrecht-Zuiderzeekanaal te graven. Na een niet geslaagde poging in 1670, werd deze 'Door Gravinge' in 1720, grootscheeps, opnieuw publiek gemaakt en werden er enkele landkaarten van gedrukt. Een kaarsrechte Eemse Vaart zou, vanaf Spakenburg bij de Zuiderzee, via pakweg Baarn, Soestdijk en Maartensdijk, bij Utrecht in een grote Zeehaven uitmonden. De houtzaagmolen De Haas aan het Zwarte Water, een locatie iets ten zuiden van - thans - de Mr. Sickeszlaan 1 te Utrecht-Tuindorp, zou daardoor pal aan de havenboorden staan; voor de tweede zou men het Zwarte Water even moeten invaren. Wanneer dit plan was uitgevoerd, zou het gebied van Tuindorp tot en met het Griftpark, er heel anders hebben uitgezien. Het plan werd in zijn tijd als een vorm van 'bedrieglijke windhandel' gezien en er werd in tientallen prenten en in toneelstukken de spot mee gedreven.

'Voor sarcastische literatoren en graveurs was de windhandel van 1720 een zeer dankbaar onderwerp. Met de regelmaat van de klok werd daarin de spot gedreven met de ongelukkige beleggers voor wie nog slechts één oplossing bestond: asiel vragen in Vrijstad Vianen.' ³

⁷ Nu: Het verlengde van de Adriaen Beyerkaade t.p.v. halverwege de rand van het Maj. Bosshardtplantsoen. Het kan gaan om de 'Villa Quaestoria Hieronimi Anum'. Vertaling: *Hieronymus' zoektocht naar Arbustum, de oude man.*

Detail van: 'Nieuwe en Nette Aftekening van de Doorgravinge die er staat te Geschieden' etc. 1720. R.A.- T.A.

Kaart, van ná 1830 waarop, het 'Haveland' aan de Hoofddijkse Wetering; de molen de Haas en het Zwarte Water staan.

Ik denk dat de plek van de beoogde haven, al snel Havennland genoemd werd; de locatie van een fantastisch project dat vele tongen los maakte. Het gebruik van de naam Have-land op de kaart hierboven wijst daar ook op.

Nog in 1870 legde pastoor/deken Putman vast dat in het 'Have_land' 88 katholieken woonden. De naam Haverland lijkt des te meer een mutatie, omdat haver een gewas is dat goed op de natte gronden van de gelijknamige lokatie kon gedijen en het werd in die tijd in het omvangrijke Maartensdijk maar op kleine schaal geteeld. Ik acht het aannemelijk dat, toen in de loop der tijd de herinnering aan het havenplan vervaagde, waarna 'Havennland' een steeds onbegrijpelijker naam was geworden, die naam in de spraak tot 'Haverland' verwerd.⁴ Deze naam geldt sindsdien.⁴

De mensen in Het Haverland

Feitelijk zijn alle hier beschreven ontwikkelingen die tot vooruitgang moesten leiden, ook een proces van verlies van hun vertrouwde woonomgeving door de mensen die er toen woonden; Families als: de Greef, Van Goudoever, Groeneveld, Huiden, Kool, Van Maarseveen, Nieuwenhuizen, Van Oostenbrugge-de Groot, Oostveen met zoons Huib en Manus, Uppelschoten, Snel, Van der Tol, Van Veenendaal (van 1833 tot ná 1933), Verheul, Van der Wurff en vele anderen woonden er, en sommigen al heel lang.

Bart Oostendorp, met zijn vrouw Mien, en dochters Jaantje (links) en haar twee zusjes die op de boerderij Zeldenrust groot kwamen, omstreeks 1898.

Jaan trouwde met Gert de Groot (ca. 1920). Zij namen de boerderij over en moesten in 1934 de sloop ervan verdragen. De gepachte behuizing stond op waardevolle grond, waar 'snelle' zakenmensen een betere bestemming voor wisten en 'dus' werd er een 'project' op ontwikkeld. Men vindt zulke pachters later weer terug op andere plekken: met een paar koetjes aan de Gageldijk; in de Achterwetering en Vleuten, et cetera.

Gert en Jaan († 1952) begonnen, met resterend land en een nieuwe veestal 'over het spoor', in de nieuwe wijk een melkzaak aan de Prof. Sjollemalaan 7. De kinderen Wim, Bart, Mien en Ries (en links een nichtje) van Gert en Jaan in juli 1934 bij de in sloop zijnde boerderij. Op de achtergrond de pas opgeleverde woningen van het halve huizenblok aan de Mr. Sickeszlaan. Foto's Fam. De Groot.

Van de twee blokken van ca. 10 en 12 arbeiderswoningen aan de oostzijde (Fuchslaan-kant) van het Zwarte Water had één blok vóór 1930 moeten wijken Het tweede, het laatste restant van *Het Haverland* dat meer zuidelijk, met diepe moestuinen erachter, dwars over het tracé van de latere Kardinaal de Jongweg stond, heeft het onder de naam Haverland nog dertig jaar langer uitgehouden. Het lag 25 cm lager dan Tuindorp en had veel nadeel van de Inundatie in 1945

De doorgang naar de Juliusstraat is er nog niet.
Foto: Dr. A. van Hulzen vanuit zijn huis v. Riellaan 3.

Hannes van Dijl, 89 jr (L, *1850) laat zijn tuin zien.
Foto: H.Kronenburg)

Willem de Greef.

Kees kool in 1945.

Kees, Aaltje, Metje en? Kool op het ijs
op het Brede Water langs de Ezelsdijk.

De woning van Hendrik en Belia Kool, op nr. 4 van het rijtje, had nog omstreeks 1950 een bedstede tussen twee woonvertrekjes. Buiten was een poepdoos die op een beerput loosde. De vier kinderen sliepen op zolder, waar ook de uien te drogen hingen en de aardappels werden opgedaan.

Een deel van de bewoners werkte bij de tuinders in het Haverland. Misschien arbeider Willem de Greef ook, want die droeg een zwart zijden hovenierspetje en 's zondags in een oor een gouden ringetje, zoals toen wel vaker te zien was bij boeren en hoveniers. Hij haalde ook schillen op, en overleed 18-11-1948.

De Godijnbank.

In 1934 richtte Willem Godijn directeur van N.V. de Stadswoning, ‘bouwer van Tuindorp’, in het ‘Godijnpark’ in Maartensdijk, een monumentale bakstenen zitbank op, met drie herinneringsstenen erin. Eén ‘eerste steen’; de tweede met een afbeelding van St. Maarten (toevallig ook de Stadspatroon van Utrecht) en de derde met een tekst over de gewaardeerde bouwers. De nieuwe wijkvereniging ‘schonk’ die steen aan de Stichter.

Willy van Kesteren (3 jr) legde in 1934 de 1e steen voor de Godijnbank (detail)⁸

Rob op de Godijnbank op schoot bij zijn moeder, 1950. Achter zijn broertje met bal de Godijn-troetelsteen

Rob's kleinzoon Tijn Hufen, 4 jr, op de ‘Stepping Stone’ in jan. 2025

Die steen werd na WOII kaal gehakt en de Godijnbank werd afgebroken, gezien de keuze van de gebroeders Godijn voor de NSB. Meer specifiek; voor hun arbeid voor de bezetter aan een onderzeeboothaven in Rovanimie in Finland. De stenen werden in 1954 in een nieuw muurtje met vlaggenstok gemetseld. (Verzetsman Bomer, wiens vrouw op de hoek een sigarenwinkel dreef waarachter zij woonden, hees er tot zijn dood op feest- en herinneringsdagen de Nederlandse vlag (**hetgeen voortzetting verdient**)).

⁸ Willy deed dat onder grote belangstelling. Links achter haar (kleine gestalte met hoed) de Joodse huisarts L. Frijda, bouwer Willem Godijn (met overall en hoed) en R. (m wandelstok) Burg. C. van der Voort van Zijp.

Begin jaren zestig werd tegenover de plek waar ik 15 jaar later De Steen wist te liggen, een waterpompstation gebouwd en ca. acht jaar later, over het Zwarte Water, een betonnen fietsbrug. Het bouwfragment uit *het Haasje* is misschien pas toen gevonden, verplaatst of op de kant gebracht, omdat het mogelijk in de weg lag. Zéker is dat op die plek eerder nooit een brug lag. Ca. 60 m meer naar het noorden lag een klein voetgangersbrugje, over het zwarte Water (t.p.v. de latere Prof. Sjollemalaan) in de noordpunt van de oude Haasjesbuurt.

Moge dit alles het inzicht bevestigen, dat wij behoeder van onze woonomgeving zijn.

Rob Hufen Hzn, Utrecht – Tuindorp, 5 maart 2025.

Focus op plaatselijke, historisch aantrekkelijke bouwsels, waarvan de nominatie als toepassings-locatie van de ‘Stepping Stone’ te weinig-, of niet aannemelijk is.

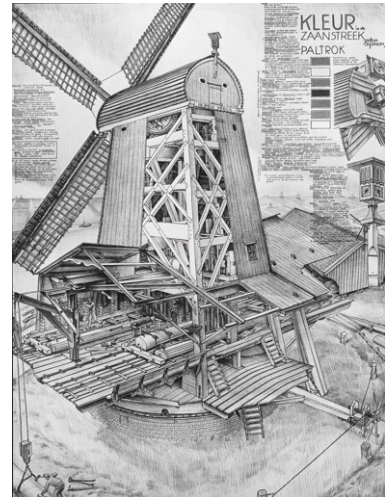
1. Kennelijk vond de ‘Vergeten Steen’ géén toepassing bij houtzaagmolen de Haas. Een Utrechtse molendeskundige stelde, dat bij Paltrokmolens niet sprake was van het gebruik van natuursteen. Toepassing bij Houtzaagmolen De Haas behoeft echter niet geheel te worden uitgesloten, want alleen al in de Zaanstreek stonden 1000 molens, waarvan 237 van het Paltroktype (nu nog twee of drie).

Steunbeer binnen

Steunbeer buiten

Paltrokmolen tek.A. Sipman 1943

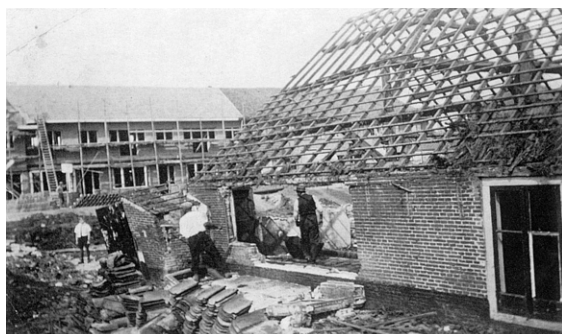
Varianten op bouwdetails komen voor: De achtkante - korenmolen ‘de Zaanplatte’ in Ruinen (Drente), heeft ‘achtkantstijlen’ (verticale staanders in het houten skelet, dat vloeren, maalwerk en de kruiende kap droeg) Die rusten binnen op steunberen, die ook naar buiten uitgemetseld zijn. Daar zou ‘onze’ steen niet op hebben misstaan.

En bij de molen ‘De Koperslager’ te Zaandijk (NH), was sprake van z.g. peulstenen, blauw-hardstenen platen die op de steunberen lagen. Maar ‘onze stone’, was groter. Hij lag op wat

grotere afstand van de molen 'De Haas' en aan de overzijde van diens plek aan de kruising van het Zwarte Water en de Hoofddijkse Wetering, maar tegenover boerderij 'Het Haverland'. De steen zou echter, in verband met wellicht een tweede bestemming, verplaatst kunnen zijn.

2. De Steen zal in elk geval niet zijn toegepast bij de theekoepel (in het midden op de rechter afbeelding op pag. 4). Het gebouwtje had zo'n fors bouwdeel waarschijnlijk niet nodig;

3. Hetzelfde geldt voor de boerderij 'Zeldenrust', (Op het tracé van de Kard. de Jongweg, t.h.v. de Regentesselaan. Gesloopt in juli 1934). De bouwaard ervan was bovendien eenvoudig;

Boven (rechts) en linksonder (op wegtracé Kard.de Jongweg): Boerderij 'Zeldenrust' van Gert en Jaan de Groot a/d **Inundatiekade** met Hoofddijkse Wetering. De weide naar het noorden a/d achterzijde werd Regentesselaan. Het echtpaar behield weiden 'over het spoor' en begon een zuivelwinkel (Prof. Sjollemalaan 7). Rechtsonder sloopfoto 1934: tweede ½ blok aan de Mr. Sickeszlaan in aanbouw.

4. Militair gebied; Inundatie. De steen lijkt ook niet toegepast bij een der bruggen. In 1815 werden voor de brug naar de Houtzaagmolen 'De Haas' door de militaire Genie nieuwe gemetselde landhoofden ontworpen. Uit de tekeningen daarvoor blijkt niet het gebruik van natuursteen. Bewaring door Het Utr. Archief De betrokkenheid van de Genie, bevestigt dat de *Hoofddijkse Wetering*, toen tot Inundatiekanaal bestemd was en een militair object was.

5. De steen vond oók geen toepassing bij de bouw van de houten 'Gele-' en 'Witte brug', die daar in de jaren 19dertig zijn gelegd. Er was geen natuursteen toegepast (gesloopt ca. 1969);

Foto hierboven+linksonder: De geheel houten 'Gele brug' over het Zwarte Water, die ca.90 m zuidwestelijker lag, dan de plaats van 'De Vergeten Steen'. Op de achtergrond (LO) de twee torens van de St. Paulusbasilica. (Gesloopt in 1994. Foto's ca. 1963 door Leo van Uffelen (1949-2016).

De 'Gele brug'.

Het 'gespaarde' blokje van Het Haverland' in ca.1961

6. (Rechtsboven): 'De Steen' resteert waarschijnlijk ook niet van een van de twee blokken kleine 'arbeiderswoningen', die bouwkundig zeer eenvoudig waren toegerust. Ze werden in het laatste kwart van de 19e eeuw, aan de oostzijde van het 'Zwarte Water' gebouwd. Het meest noordelijke rijtje huisjes, werd voor de bouw van de Prof Fuchslaan 1a t/m 1c gesloopt. Het meest zuidelijke rijtje (foto rechtsboven), stond nog tot ca. 1961 dwars over het tracé van de Kard. de Jongweg (oostelijk van de vindplaats van de Steen).

7. De steen is niet toegepast bij de in- en uitlaatkolken t.b.v. de inundatie (onderwaterzetting om toegang door een vijand te voorkomen) Op de plek van het huidige waterpompstation bij het Lubroveld, legden Frans-gezinde patriotten in 1787 al enkele aarden versterkingen aan; de gronden rondom zouden dienen ter 'inondation'. Dit gebeurde nog in 1945, hetgeen alle laag gelegen oudere woninkjes en de tuinen in dit gebied trof.

Inundatie inlaat (Aquarel links 1934 door K. Roelants) langs de Hoofddijkse Wetering; twee waterstroompjes met een dijkje ertussen, ten noorden van (thans) de Juliusstraat 9. De schuur stond in de moestuin van het perceel Haverland 3. Inlaten zijn er om het instromen van inundatiewater op een gewenste plek te laten verlopen, om erosie ter plaatse van een willekeurige in- of uitstroom tegen te gaan. Rechts: De Hoofddijkse Wetering op foto. (C. de Ruiter,*1943)

8. (Foto volgende pagina.) Toepassing van De Steen vond ook niet plaats bij de schutten, die de waterstand in de Wetering en het Zwarte Water reguleerden. Het dáárbij toegepaste natuursteen kende géén versieringen, zoals aan één van de twee korte zijden van de *Vergeten Steen*, die met een half 'ojief' bewerkt is. Hardsteen toepassing mèt versiering is bij dergelijke bouwsels niet gebruikelijk en de steen heeft geen boutgaten. Een andere these kan zijn: vervaardiging; versiering; gebruik en hergebruik met een ander doel.

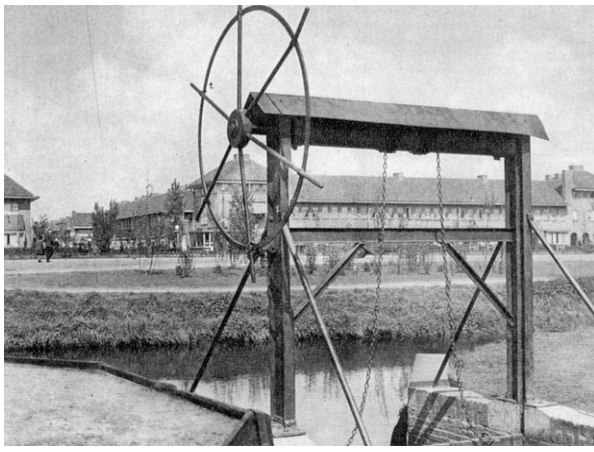

Foto vanuit het zuiden, een schut in een zijstroom van de Hoofddijkse Wetering (tevens Inundatiekanaal) op de hoek van de A. Beyerkaade en de W. Arntskade.

Dezelfde schut (boven de struik) v.u. het noorden met rechts de 'Witte Brug' over de Wetering en de bloemenstal 'van Haasjes' (What's in a Name) op de hoek van de A. Beyerkaade en de W. Arntskade.

Rob Hufen Hzn is auteur van boeken en artikelen over historische onderwerpen. Over een aantal ervan houdt hij ook lezingen. Hij is ook Stadsgids in Utrecht.

---

¹ De gegevens over de constructie van Paltrokmolens zijn geheel ontleend aan *'Het Amsterdamsche Wapen, . Paltrok Wagenschotzager te Amsterdam 1650-1862'*, www.penterbak.nl, Amsterdam

² Foto beschikbaar gesteld door Rudo den Hartog, auteur over de kunstschilder A. Mollinger.

³ *Vianen Dialoog met de Historie*, Jos de Meyere m.m.v. Ko Ruijter. i.o.v. de Stichting Stedelijk Museum Vianen, druk: offsetdrukkerijen Technipress en Techniprint te Culemborg.

⁴ Nagenoeg geheel ontleend aan *'Tuindorp, een bedrijvige gemeenschap in de twintigste eeuw'*, 2001, herz. 2002, Rob Hufen Hzn, uitg. De Plantage.